מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

לזכרון עולם
איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' משה שניצר ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

לזכרון עולם
האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת ורדה שניצר ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגרח"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, י"ז אב תשע"ו | מסכת בבא קמא פ"ב - פ"ח ◆ אהלות ה', ה' - ו', א' | גליון מס' 900

השבוע בגליון

- האם מותר לייבא בשר חזיר שלא למטרות רווח?
- ההבדל בין חזירים לסוסי רכיבה
- עדותו של הב"ח על רוכשי בשר חזיר
- בית חרושת לייצור סבון
- האיסור לגדל בלורית, למה הכוונה?
- גידול "קוקו" בראי ההלכה
- זריקת פלא בערב צום
- האמנם מצווה לבקש תרופה למחלה?
- דינו של קטן שהזיק
- מן הראוי למחול לקטן שהזיק
- החלפת יריעה בספר תורה
- הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י

גליון 900

דף פב/ב ארור האיש שיגדל חזירים

האם מותר לייבא בשר חזיר שלא למטרות רווח?

הגמרא בסוגייתנו מספרת, כי באותה שעה שהחזיר נעץ את ציפורניו בחומת ירושלים וארץ ישראל נזדעזעה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה גזרו חכמים: "ארור האיש שיגדל חזירים". כך גם פוסק השולחן ערוך (חו"מ סי' ת"ט סעי' ב'): "לא יגדל ישראל חזירים בכל מקום, אפילו למשוח בהם עורות, ואין צריך לומר לסחורה".

ההבדל בין חזירים לסוסי רכיבה: בעלי התוספות (ד"ה לא יגדל) מקשים מדוע גזרו זאת חכמים, הרי בלאו הכי אסרה התורה לסחור בדברים טמאים וליהנות מהם, כגון: בנבילות וטריפות, ומה, איפוא, החידוש בתקנת חכמים שאסור לגדל חזירים? בעלי התוספות מתרצים שהאיסור לסחור בדברים טמאים הוא כאשר הם עומדים לאכילה בלבד. אולם, אם מגדלים את הבהמות לצרכים אחרים, כגון: לשימוש בחלב למשיחת עורות, או למסחר בסוסי רכיבה, מותר הדבר. ואילו גידול חזירים אסור לכל מטרה שהיא מחמת תקנת חז"ל [עיין שו"ת הרשב"א (ח"ג סי' רכ"ג) האוסר לגדל גם שאר בהמות אף לצורך מסחר, שמא יבוא לאכלם. ורק בדבר שכבר נפסד לאכילה ואין חשש שיאכלו מותר לסחור. ע"ע בית יוסף יו"ד סי' קי"ז].

בתקופת הצנע, בשנותיה הראשונות של המדינה, בקשו השלטונות לייבא כמויות גדולות של בשר חזיר ושאר מאכלים אסורים, כדי לספק את צרכי האוכלוסייה שאינה יהודית וכמאכל עבור לולי תרנגולות שמאכלים אלו יעורבו בתערובת המוגשת להם. בעל שו"ת קול מבשר (ח"א סי' ל"ג) שדן בשאלה זו מציין, כי אמנם יש פוסקים המתירים לרכוש טריפות עבור נכרי, ואף בשר חזיר, כאשר הדבר אינו נעשה למטרות רווח, כגון: יהודי המעביד פועלים נוכרים, שפרנסתם מוטלת עליו (עי' ש"ך יו"ד שם ס"ק ג' וט"ז שם).

אלא, שהכרעה זו אינה פשוטה כלל ועיקר, שכן, אמנם רשאי אדם לרכוש טריפות שלא למטרות רווח, אך לדעת חלק מהפוסקים (פרי תואר שם), אם העילה להעדפת הבשר הטרף על פני הבשר הכשר היא כספית, הרי זה נחשב כמסחר בדברים טמאים.

דבר העורך

סין והודו

רבים יוצאים מבתיהם בתקופה זו, אך אינם משאירים את נשמתם מאחור. זו התחושה הרווחת ברוך ה' בכל קהילות הדף היומי, לאחר שמקהילה לקהילה הוטמע והושרש כי התורה והיהודי חד המה.

מספר מכתבים משמחים מספרים על תופעה מעודדת זו.

לפניכם אחד היפים שבהם, שקיבלנו לפני כמה שנים:

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי.

אנו עומדים לצאת לחו"ל למשך שלשה שבועות, וכמובן שנמשיך ללמוד את הדף היומי בעזרת הפירושים שאנו מקבלים מכם, ועל כך תבורכו.

כשביקשתי מהפקיד במשרדכם חומר לימודי ותוך כדי כך סיפרתי לו מה עשינו לפני שנה בסין, הוא המליץ לי לשלוח את הדברים למערכת הגליון.

ובכן, נסענו לסין.

באוטובוס שלנו מסרתי כל יום אחרי תפילת הדרך עניינים מגליון מאורות הדף היומי של אותו שבוע, או משבועות קודמים. בחרתי במכוון נושאים שעשויים לעניין גם את אלה שאינם לומדים דף יומי.

מכיוון שבשבוע השני לשהותנו סיימנו מסכת, כמו שאר יהודי העולם בכל מקום שהם, עמדנו על כך שנעשה סיום מסכת במלון. כל אחד השתדל להביא ממתקים ממה שהיה במזוודות. הכל כשר למהדרין. מנהל המלון שאינו מבין מהו סיום, אבל הבין שזה

◀◀

לעילוי נשמת
הר"ר **מנחם טפרברג** ז"ל
ב"ר מרדכי שמעון ז"ל
יליד ירושלים, מייסד יקבי אפרת
נלב"ע כ"א מנחם אב תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **נחמיה מנדלבאום** ז"ל
ב"ר חיים ז"ל נלב"ע כ"א באב תשנ"ח
וזוג' מרת **סבינה** ע"ה
ב"ר סלומון ז"ל נלב"ע י"ח באב
תנצב"ה
הונצחו ע"י בנם ידידנו
הר"ר **שלמה מנדלבאום** ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת
הר"ר **רפאל נאמן** ז"ל
ב"ר מנחם ומלכה ז"ל
נלב"ע ט"ז באב תשס"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע י"ז באב תשמ"ח **תנצב"ה**
הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **זאב סלומון** ומשפחתו שיחיו - בני ברק

נר ה' נשמת אדם

עדותו של הב"ח על רוכשי בשר חזיר: אמנם, גם במקרים בהם אין לרוכש הבשר הטרף כל רווח, כתב הב"ח (יו"ד שם), כי אותם שהאכילו את פועליהם בשר חזיר "מעולם לא ראו סימן ברכה בעסק זה, דקיימי עליה בארור והשומע אזהרת חכמים ברכות ינוחו לו על ראשו". בעל תרומת הדשן (סי' ר') אף כתב לגבי נטילת בשר חזיר מן הנכרי כמשכון, כי מכוער הוא הדבר לישראל.

בית חרושת לייצור סבון: אמנם, במקרים מיוחדים, אין הפוסקים שוללים את המסחר בחזיר. כך כתב בעל שואל ומשיב (מהדורה א' ח"ב סי' קנ"ט), כאשר בעלי בית חרושת לייצור סבון קיבלו חומר גלם, שבתוכו היה מעורב שומן חזיר. הוא התיר להם את השימוש בו, מאחר ששומן החזיר אינו מופרד לעצמו, וכן אין הוא ראוי לאכילה, וממילא רכישת חומר גלם זה והשימוש בו אינם מהווים מסחר בחזיר.

דף פג/א המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי

האיסור לגדל בלורית, למה הכוונה?

כידוע, אסרה עלינו התורה לנהוג במנהגי אומות העולם וללכת בדרכי האמורי, כנאמר (ויקרא יח/ג): "ובחוקותיהם לא תלכו". הבית יוסף (יו"ד סי' קע"ח בשם שו"ת מהרי"ק שורש פ"ח) מבאר כי התורה לא ציוותה עלינו להיות משונים מהגויים בכל דבר ועניין, אלא שלא ננהה אחר מעשים אותם הם עושים ללא טעם ומשמעות, כגון, לבישת קמיע שבתוכו ביצת תרנגול או שן שועל (שבת סז/א) שנהגו הגויים ללבוש, שיש לחוש שמא יש בכך שמץ של מנהגי עבודה זרה שקיבלו מאבותיהם. כמו כן, יש לנו להבדל מהנהגות הגויים הנובעות ממידות רעות כשחץ, גאווה ופריצות.

בסוגייתנו מבואר, כי אחד הדברים האסורים משום דרכי האמורי הוא "המספר קומי", כלומר, המגדל בלוריתו. איסור גידול הבלורית, שלהלן נרחיב בביאורו ובפרטיו, אינו איסור מפורש מן התורה, אלא חכמים אסרו כל דבר הנראה להם כחוקות הגויים וכהליכה בדרכי האמורי. משום כך מבואר בסוגייתנו, שחכמים לא גזרו על שתדלני הציבור המקורבים למלכות לגדל את בלוריתם, מאחר שאין הם עושים כן כדי להתדמות לגויים ולנהוג כמותם כאילו הם מודים לדתם, אלא שצריכים הם לעשות כן כדי שלא לבוא לידי גנאי, וכדי ששליחותם תצלח.

מהי בלורית? נושא זה אינו מוסכם כלל ועיקר על הפוסקים שנחלקו בפירוש דברי סוגייתנו. מדברי רש"י (עבודה זרה ח/א ד"ה בלוריתו ומקומות נוספים) אנו למדים, כי הנכרים היו מגלחים את שערם **מלפנים** ומניחים את שערם **האחורי** ופעם בשנה היו מספרים גם את שערותיהם שמאחור ועושים חג ומשתה לרגל המאורע. בסוגייתנו מביא רש"י (ד"ה מדרכי האמורי) גם את דעת הגאונים, שהנכרים היו מגלחים את השער **שמעל אזניהם**. יוצא איפוא, שלשיטת רש"י איסור זה אינו אמור על המגדל את בלוריתו מלפנים, שהרי הנכרים לא נהגו כך (ברית יעקב דף עד/ב).

אולם, בדעת הרמב"ם (הל' עבודה זרה פרק י"א הל' א') נחלקו הפוסקים. יש הסוברים (בית יוסף שם), כי איסור זה אינו נוהג אלא במי שמגלח את שערותיו ומשייר שער באמצע קדקדו, או במגלח את שערותיו הקדמיות ומשייר שער בעורפו, אך אין איסור לגדל את שערותיו הקדמיות. לעומת זאת, יש הסוברים (ב"ח יו"ד סי' קע"ח, מחצית השקל או"ח סי' כ"ז), כי לדעת הרמב"ם, גם המגדל את שערותיו הקדמיות עובר על איסור. כך גם פסק להלכה המשנה ברורה (סי' כ"ז ס"ק ט"ו).

גידול "קוקו" בראי ההלכה: מעניין לציין את דעת בעל הפרי חדש (בקונטרס מים חיים על הרמב"ם הל' עבודה זרה פרק י"א), שכוונת הרמב"ם היא, שהנכרים היו קולעים את שערם, שהיה מופרד בחלקו העליון וקלוע בחלקו התחתון, והנוהג כן, עובר על האיסור ללכת בדרכי האמורי.

דף פה/א מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות

זריקת פלא בערב צום

הגמרא בסוגייתנו דורשת מן הפסוק (שמות כא/יט) "ורפא ירפא" - "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". בעלי התוספות (ד"ה שניתנה רשות) מבארים שהתורה נזקקה לכפול את לשונה: "**ורפא ירפא**, כדי להתיר לרופאים להתעסק ברפואת כל המחלות, הן אלו הבאות בידי אדם והן אלו הבאות בידי שמים. שאם לא כן, רופא שירפא מחלה שבאה על האדם, הרי הוא למעשה סותר את גזירת המלך הקב"ה שגזר כי אותו אדם יהיה חולה. להלכה נפסק (שולחן ערוך יו"ד סי' של"ו סעי' א'), כי אין זו רשות בלבד, אלא מצווה וחובה על הרופא לרפא את החולים.

האמנם מצווה לבקש תרופה למחלה? רבים עומדים על הסתירה המפורשת בדברי הרמב"ן בנוגע להזדקקות החולה לרופא. מצד אחד בפירושו על התורה (ויקרא כו/יא) כתב הרמב"ן, כי אל לו לחולה לדרוש ברופאים ובתרופות, והפסוק "ורפא ירפא" נאמר על מי שאינו "מעדת ה' שחלקם בחיים" שדורש ברופאים ואותו "אין לרופא לאסור עצמו ברפואתו... אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברפואות". מצד שני, הרמב"ן בספרו תורת האדם (שער הסכנה) קובע, כי "פקוח נפש מצווה רבה היא, הזריז הרי זה משובח וכו' וכל רופא שיודע בחכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפאות ואם מנע עצמו הרי זה שופך דמים".

פירושים רבים נאמרו כדי ליישב את דברי הרמב"ן. החזון איש זצ"ל (אמונה ובטחון ה' ה') מבאר, כי "השרידים המזורזים והמקודשים בעבודת ה' אינם משתמשים ברופאים, אבל זו מדריגה של בני עליה כרשב"י וחביריו". ודברי הרמב"ן השוללים פניה לרופאים, והדורשים מן החולה, כי ידרוש אל

אירוע דתי מכובד, העמיד לרשותנו אולם יפה ומלצרים כפי הצורך, אף על פי שבאותה עת היתה וועידה של אנשי מדע מכל העולם, ששהו במלון והשתמשו באולמות. מה שקרה הוא, שעשינו סיום עם מעל מאה משתתפים, והיה כיבוד שלא היה מבייש שום סיום. האווירה היתה נעימה מאד, כולל דברי תורה, ופצחנו בשירה יהודית. זו היתה חווייה ייחודית. אינני יודע אם אי פעם היה סיום יפה, או אם בכלל, בעיר "שיאן" בסין. הד השירה הדהד במלון (מעל 900 חדרים) ורבים מהמתאכסנים הגיעו לראות במה מדובר. עבורנו היתה זו שעת התעלות וכל פעם שאנו נפגשים אנו נזכרים בהתעלות הזו.

אין כל ספק שלולי דפי מאורות הדף היומי לא היה לי כל כך הרבה חומר למסור, ועל כך מירב הברכות מגיע לכם.

גם הפעם אנו יוצאים לשלשה שבועות, וכבר הזכירו לי לא לשכוח. בינתיים אני אוסף כמה דפים למען נוכל להגדיל תורה ולהאדירה.

שולח המכתב חתם בשמו, אך ביקש לפרסמו בעילום שם. עד שפנינו אליו בבקשה כי יאות לפרסום שמו - הוא כבר הפליג לנופש, לסין או למקום אחר. ואם עד סין הגענו, הרי מכתב מעניין שהגיע מהעיר גואנגז'ו, גם היא בסין.

לכבוד הרב הגאון, ידידינו הרב חיים דוד קובלסקי שליט"א ראש ארגון "מאורות הדף היומי"

שלום וברכה.

הקהילה היהודית בגואנגז'ו, מודה לכבודו על הענקת הסט החודשי "ותן חלקנו" **על ידי השתדלותו של מר אשר אדיב נ"י**.

אני שמח לבשר לכבודו על השיעור הנפלא שיש לנו בספר היקר הזה, שיעור קבוע יום-יומי בין מנחה לערבית שעשרות אנשי עסקים חברי הקהילה ואנשי עסקים מכל העולם נהנים ממנו ומרגישים קשר ושייכות וחיבור לכל הלומדים בכל העולם.

החיבור הנפלא השווה לכל נפש של משנה גמרא והלכה בכל יום, נותן ללומדים הרגשה נפלאה וחשק להוסיף וללמוד יותר ויותר ולהרחיב את ידיעותיהם בים תורתנו הקדושה.

יתן השי"ת שתזכו לראות ברכה והצלחה בכל מעשי ידיכם, ובמהרה נזכה כולנו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

ידידו עוז,

אליהו הכהן רוזנברג

רב ק"ק גואנגז'ו, סין

☆ ☆ ☆

לא רק לסין פשט הלימוד ב"ותן חלקנו" - הספר ללימוד יומי בו יש משנה מבוארת, הלכה ודבר אגדה. ידיד בית מאורות הדף היומי סיפר, כי בשהותו בהודו ראה נוסע יושב במושב האחורי של מונית עתיקה המפלסת את דרכה על כביש מקרטע ומעיין ב"ותן חלקנו". על יהודי אחר, העובד לפרנסתו בניקוי מקוואות, שמענו כי את הזמן הארוך שבו מתמלאים המים במקווה, הוא ממלא בחדווה בלימוד ב"ותן חלקנו".

יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

הקב"ה שיעשה לו נס, אינם אמורים אלא, כפי שמשמע מדברי הרמב"ן עצמו, בתקופות מיוחדות, בהן עם ישראל כולו שרוי על אדמתו והשפע האלוקי ניכר על פני הארץ. לעומת זאת, בתקופתנו, ודאי שחובה על החולה לדרוש ולבקש אחר מזור ותרופה.

זריקת פלא בערב צום: יהודי חולה, שעקב מצבו הבריאותי אסרו עליו רופאיו לצום ביום כיפור, קיבל מרופאו הצעה מעניינת. הרופא הציע לו לעבור בערב יום כיפור טיפול רפואי מסויים, שיאפשר לו לצום בלא לסכן את בריאותו.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כתב (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' צ') לאותו חולה, כי עליו להמנע מקבלת הטיפול הרפואי, תוך שהוא מסתמך על דברי בעלי התוספות בסוגייתנו מהם עולה, כי לבד מריפוי מחלות אסור לאדם לעשות בגופו מעשים כדי לשנות את גזירת המלך. ומאחר שפעולה זו אינה נחוצה לצורך בריאותו, אלא כדי לגרום לכך שיוכל לצום ביום כיפור, מניין לו שמותר לו לבטל באופן זה את גזירת הקב"ה, שגרם לכך שלא יוכל לצום ביום כיפור? ואף אם נאמר שאין איסור בכך, בכל זאת, מאחר שוודאי אין הוא מחוייב לנהוג כן, שוב אסור עליו הדבר, שהרי כל פעולה רפואית יש בה סכנה ואסור לעשותה שלא לצורך רפואי.

אנוש כחציר ימיו: לסיום, מעניין לציין את דברי המדרש שמואל (פרשה ד' ד"ה מצרף לכסף) המביא את דברי רבי עקיבא ורבי ישמעאל על הנאמר (תהלים קג/טו): "אנוש כחציר ימיו" - "כשם שהעץ אם אינו נזבל ומתנכש ונחרש אינו עולה, ואם עלה ולא שתה מים (ולא נזבל) אינו חי והוא מת, כך הגוף הוא העץ, הזבל הוא הסם, איש אדמה הוא הרופא".

דף פז/א חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה

דינו של קטן שהזיק

מבואר בסוגייתנו, שחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה. כלומר, אם הם הזיקו אחרים - פטורים, כיון שאין בהם דעת, אך אחרים שהזיקו אותם - חייבים. אמנם, אין מניחים לקטנים להשתולל, להזיק ולגנוב ככל העולה על רוחם, אלא כתב הרמב"ם (הל' גניבה פ"א הל' י): "ראוי לבית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילין בה, וכן אם הזיקו שאר נזקין".

במה שונה הקטן משור שהזיק? הגאון רבי יהודה אסאד (שו"ת יהודה יעלה סי' קס"ד) מעורר שאלה מעניינת: לכאורה, אמנם הקטן פטור מלשלם על נזקיו ועל מעלליו, אך מדוע לא יהא אביו חייב לשלם את נזקיו כפי שהוא חייב לשלם על נזקי בהמותיו? ואכן, הוא מבאר, כי לולא פסוקים מיוחדים (ויקרא כד/יט, כא) מהם לומדים שחיובי התשלום של אדם המזיק מושתים **עליו בלבד**, היה האב חייב לשלם על נזקי בנו.

זוג הורים מאושרים שהתגאו בילדם הפיקח, התארחו אצל ידידיהם, וביקשו להפגין את חכמתו של הקטן אשר עדיו לגאון לעיני כל. לשם כך העלה האב את הזאטוט על השולחן הערוך למופת, ואכן, הקטן הראה את כוחו לקול מצהלות הנוכחים שהפכו באחת לתוגה, כאשר במחי יד הפך הזאטוט קערת זכוכית יקרה והשליכה ארצה. עוד בטרם נאספו שברי הקערה הכריז האב בידענות "קטנים פגיעתם רעה" ובכך הוא ביקש לשלול כל אפשרות לתביעה עתידית בגין נזקי עוללו.

אולם, במקרה זה האב יהיה חייב לשלם עד הפרוטה האחרונה. שכן, אף שקטן פטור על נזקיו, מקרה זה אינו אלא כאדם ה"מעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו" שחייב המעמידה לשלם על כך (שו"ע חו"מ סי' שצ"ד סעי' ג'), משום שפעולת הנזק מתייחסת למעמיד את המזיק ליד החפץ הניזוק (שו"ת נחלת אליהו להגר"א דושניצר ח"א סי' ע'). רק, כאשר קטן הולך מעצמו להזיק חפץ, פטור אביו מלשלם, למרות שהוא הביאו אל הבית שבו התרחש הנזק, מכיון שאין זה נחשב שהאב עשה מעשה בידיים, כפי שהמכוון בהמה לעבר פירות חבירו, פטור מלשלם (רמ"א שם).

מן הראוי למחול לקטן שהזיק: לבד מבעל הגהות אשרי (ב"ק פ' החובל הל' ט') הסובר, שקטן שהזיק חייב לשלם על כך לכשיגדיל, דעת יתר הפוסקים, כי הקטן פטור לעולם (משנה למלך הל' לווה ומלוה פ' ד' הל' י"ד ד"ה והיכא, שו"ת רע"א מהד"ק סי' קמ"ז, ועי"ע שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' שע"ה). אמנם המשנה ברורה כתב (סי' שמ"ג ס"ק ט' בשם הגר"א והט"ז) כי לפנים משורת הדין ראוי לאדם שהזיק בעודו קטן לפצות את הניזוק כשיגדל.

דין זה מבוסס על דברי בעל תרומת הדשן (פסקי מהר"י ס' ס"ב) שכתב שיש לו לאדם לחזור בתשובה גם על חטאים שעשה בעודו קטן. לפיכך, כתב בעל שבות יעקב (ח"א סי' קע"ז ועי' פתחי תשובה חו"מ סי' שמ"ט ס"ק ב'), שמכיון שעיקר כפרתו של המזיק היא ריצוי של הניזק וקבלת מחילתו, ראוי לניזק שלא להתאכזר אל המזיק בקטנותו, ולהסתפק בקבלת תשלום חלקי של הנזק. בעל שבות יעקב (שם) מביא גם את דברי ספר חסידים (סי' תרצ"ב) שמדבריו משמע שהקטן חייב לשלם תשלום מלא לכשיגדיל. אך כתב בעל שבות יעקב שיתכן שדבריו אמורים לגבי קטן שהחפץ הנגזל עדיין בידיו.

דף צא/ב שהמקרע על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית

החלפת יריעה בספר תורה

נצטווינו מן התורה (דברים כ/יט), כי אף בעת עריכת מלחמה ומצור על האוייב אין להשחית ואין לעקור אילנות מאכל. לדעת ראשונים רבים (ספר החינוך מצווה תקכ"ט ועוד), איסור "בל תשחית" אינו לגבי אילנות בלבד, אלא הוא כולל השחתת כל חפץ בעל ערך, שלא לצורך. משום כך, אומר רבי אלעזר בסוגייתנו: "שמעתי, שהמקרע על המת יותר מדאי - לוקה משום בל תשחית". כלומר: על אף שמצווה מדאורייתא

פנינים

דף פג/א שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות

אוסף של יחידים

הא למדת - הסביר רבי ירוחם ממיר - שהשכינה שורה על 'כלל' ולא על 'פרט'. אין היחידים זוכים לגילוי שכינה, אלא הכלל כולו. וכיון שכלל לעניין זה הוא שני אלפים ושני רבבות, כאשר חסר אחד, אין האחרים ראויים, לפי שהפכו לאוסף של יחידים בלבד...

דף פד/א עין תחת עין ממון

עין תחת עין

אמר רבי שמשון מאוסטרופוליא:
מי שחבל בעין, ישלם מה שתחת עין - האותיות שאחר האותיות **עין**; אחר ע' באה **פ**', אחר י' באה **כ**', ואחר נ' באה **ס**' - 'כסף'...

דף פד/א עין תחת עין ממון

מידת הרחמים

ולמה לא כתבה התורה ממון במפורש? הרי זה בא ללמד כי שורת הדין היתה שיוציאו את עינו; כאשר עשה כן יעשה לו.
וכבר אמר האר"י הקדוש כי התורה שבכתב היא דין, ושבעל פה היא רחמים. ועל כן בתורה שבכתב נתפרש ענשו על פי שורת הדין, ובאה התורה שבעל פה ופירשה כי על פי מידת הרחמים - די לו בממון (ישמח משה).

דף פה/א ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות

הכל בהשגחה

כתב רש"י: ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי.
והרי הפסוק פותח ב'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף'? נמצאת למד, היה אומר החפץ חיים, שגם כאשר אדם מכה את חבירו, הרי זה 'רחמנא מחי', משמים הוא ובהשגחה פרטית מיוחדת ...

דף פה/א ורפוא ירפא

רפואה חוזרת

אמר רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי: אצל הקב"ה נאמר 'אני ה' רופאך', לפי שהוא מרפא פעם אחת, ודי בכך. ואילו אצל רופא בשר ודם נאמר 'ורפוא ירפא', לפי שמתחילה הוא מקלקל, ושוב הוא נזקק לתקן מה שקלקל...

דף פה/א מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

"רשות" למי?

דבר חידוש מופיע ברבינו בחיי (שמות כא/יט): לא אמרו שיש רשות לרופא לרפאות אלא במכה מבחוץ, בה עוסק הפסוק "ורפא ירפא", אולם לא במכה שבפנים שהיא רק ברשות הרופא כל בשר!
ואילו שיטת הרמב"ן (ויקרא כו/ו) היא שיש רשות **לרופא** לרפא, אולם לא אמרו שיש רשות לחולה! לדעת הרמב"ן יש לבטוח בה' ולא ללכת לרופאים כלל!... [אולם רבים חולקים על דעתו, עיין רמב"ם בפירוש המשניות לנדרים מא/ב ובהלכות נדרים פרק ו' הלכה ח', ועוד].

לקרוע על המת (רמב"ם הל' אבל פ"ח הל' א), ולפיכך, הקורע על המת כשיעור שנקבע על ידי חכמים אינו עובר על "בל תשחית", אך אסור לקרוע מעבר לכך (ע"ע מהרי"ץ חיות בסוגייתנו ושדי חמד עמ' 113).

שני הסברים ניתנו להיתר השחתת חפץ לצורך מצווה. בספר חסידים (אות תתע"ט) מבאר שהשחתת חפץ לצורך מצווה, **אינה נחשבת כהשחתה כלל**, כי אם כשימוש בחפץ. משום כך, כתב, מותר ליטול יריעה מספר תורה ולגנזה כדי להחליפה באחרת, גם אם עושים כן להידור מצווה בלבד, ואין לחשוש לאיסור "בל תשחית" בהסרת היריעה הישנה מן הספר, למרות שעל ידי זה מוציאים אותה מכלל שימוש. לעומת זאת, בעל שלטי גיבורים (עבודה זרה דף ד/א מדפי הרי"ף אות ב') מבאר, שההשחתה מותרת משום ש"עשה דוחה לא תעשה". כלומר, הקורע את בגדיו משום אבילות אכן **עושה בכך מעשה השחתה**, אך הדבר מותר, כיון שהאיסור נדחה מפני המצווה.

ההבדל בין שני טעמים אלו יוצר השלכות הלכתיות רבות. אחת מהן, מציין הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי או"ח ב' סי' ק"ב) בתשובתו ליהודי, שביקש לקצוץ אילן כדי להעמיד במקומו את סוכתו. במקרה זה, לדעת ספר חסידים מותר לקצוץ את האילן, שהרי ההשחתה היא לצורך מצווה. אולם, לדעת בעל שלטי גיבורים, אין לקצוץ את האילן אם באפשרותו להקים את הסוכה במקום אחר, שהרי המצווה אינה דוחה מפניה את האיסור אם היא יכולה להתקיים במקום אחר.

הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י: כידוע, רבים נוהגים לעלות למירון ביום ל"ג בעומר ולהדליק שמן זית על ציון הרשב"י, ואף יש שנהגו להבעיר מטפחות יקרות ספוגות בשמן לכבוד הצדיק. בעל תורה לשמה (סי' ת') כותב, כי בפעולה זו אין משום "בל תשחית" מאחר שמצווה לכבד את הצדיק ולצורך מצווה מותרת ההשחתה. מטעם זה, הוא מוסיף, אין איסור להדליק נרות בבית הכנסת לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים, גם כאשר היום גדול והנר אינו מאיר כלל, שהרי יש בדבר משום מצווה.

אמנם, לדעת בעל שואל ומשיב (כרך ה') אסור להשחית מטפחות יקרות לצורך כך, והנוהג כן עובר על איסור "בל תשחית" ואף הוסיף וכתב: "ואני ערב שאם היו לוקחים אותו ממון ונותנים אותו לעניים היה ניחא לרבי שמעון בר יוחאי".

בשנים קודמות, מודעות חברות התעופה לצורכי הנוסע הדתי לא היתה מפותחת דיה, ולפיכך, נאלצו יהודים רבים לרכוש פת עכו"ם בעת נדודיהם במרחקים כדי להשביע את רעבונם. אדם שנסע בקביעות במטוסים שאל את הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל האם מותר להשליך את פת העכו"ם כאשר הוא מגיע למקום בו ניתן לרכוש פת ישראל, מבלי לעבור על איסור "בל תשחית".

בעל מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ה) השיב לו, כי איסור ההשחתה הינו מעשה השחתה בידים דווקא, ואילו המניח לדבר להתקלקל מעצמו, אינו עובר על איסור.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:
073-2951342
למסכת הנלמדת הקישו 1
בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת
מרת **פאניה מושקובסקי** ע"ה
בת הר"ר אהרן ז"ל נלב"ע י"ט באב תשנ"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י נכדה ידידנו
הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*
או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לע"נ מרת **רבקה** ב"ר מנחם אריה **הירש** ע"ה נלב"ע כ"ד סיון תש"ס **תנצב"ה**
כריכה וקיפול: "עיטופית" 03-5783845 | הפצה: **אשדיר בע"מ** 052-2000095